

Tomasz MŁYNARSKI

Uniwersytet Jagielloński

tomasz.mlynarski@uj.edu.pl

„DYPLOMACJA RÓWNOWAGI”

MIĘDZY HISTORYCZNYM DZIEDZICTWEM A GEOPOLITYCZNĄ RYWALIZACJĄ

POLITYKA EMMANUELA MACRONA WOBEC REGIONU BLISKIEGO WSCHODU

ABSTRACT

„Diplomacy of Equilibre”: Between Historical Heritage and Geopolitical Rivalry: Emmanuel Macron’s Policy towards the Middle East

France has particularly strong historical ties with the Middle East region placed at the crossroads of three continents. Here, it has for decades acted as a mediator between Israel, the Palestinians and the Arab states, maintaining as wide a range of influence and strategic interests as possible. ‘The Arab policy’ of de Gaulle emphasised French exceptionalism, rank (*‘la grandeur’*) and an independent role as a ‘power of balance’, which provided an alternative to non-engaged countries in particular through almost unconditional arms supplies. *The article aims at deeply analysing the evolution and contemporary objectives of French Arab policy and attempts to answer the question: does France still play the role of an independent and balanced political power capable of achieving lasting stability in this part of the world? Does Emmanuel Macron’s Middle East policy represent a continuation of the traditional ‘Arab policy’ course in the face of the new threats determining France’s interests in the Middle East region?*

Keywords: France, Arab politics, Middle East, ‘diplomacy of equilibre’, strategic importance of the region

Słowa kluczowe: Francja, polityka arabska, Bliski Wschód, „dyplomacja równowagi”, strategiczne znaczenie regionu

*Francja nie prowadzi polityki arabskiej,
tak samo jak nie prowadzi polityki chińskiej,
ale prowadzi politykę swoich interesów wobec krajów arabskich*
Michel Jobert (Minister SZ Francji 1973-1974)

WSTĘP

Francja posiada strategiczne interesy na Bliskim Wschodzie, a Kanał Sueski, cieśnina Bab el-Mandeb i Cieśnina Ormuz to kluczowe korytarze morskie otwierające dostęp do terytoriów zamorskich i Indo-Pacyfiku. Obok ochrony francuskich obywateli (ok. 150 tys.) i swobody transportu zapewnienie bezpieczeństwa to najwyższy priorytet Francji w regionie. *Strategiczny przegląd obrony i bezpieczeństwa narodowego Francji* z 2017 roku, opracowany na wniosek prezydenta Emmanuela Macrona kilka tygodni po jego wyborze (zaktualizowany w 2021 r.), wśród głównych wyzwań dla bezpieczeństwa Francji wymienia zagrożenia terrorystyczne związane z ruchami dżihadystycznymi¹. Geograficzna bliskość Europy stwarza ryzyko przeniknięcia zagrożenia terrorystycznego na terytorium Francji, w tym przedostanie się bojowników (obywateli Francji) do kraju. Niebezpieczeństwo międzynarodowego ruchu dżihadystycznego wymaga odpowiedzi militarnej², co w praktyce oznacza powstrzymywanie zagrożeń płynących z łuku strategicznej *niestabilności*, rozciągającego się od Atlantyku, przez Morze Śródziemne, do Zatoki Perskiej i Rogu Afryki, aż po wody Oceanu Indyjskiego³. Francja, angażując 1,1 tys. żołnierzy w Iraku i Syrii (operacja „Chammal”), pozostaje jednym z głównych uczestników Globalnej *Koalicji* przeciwko *Daesh*.

Celem badawczym artykułu jest analiza ewolucji, założeń oraz celów i interesów polityki bliskowschodniej Francji. W artykule przedstawiono wpływy Francji w obszarze Bliskiego Wschodu, gdzie przez dekady odgrywała rolę arbitra w rozwiązywaniu regionalnych problemów, oraz współczesną determinację Francji do kontynuowania swojej obecności i współpracy w szeroko rozumianych kwestiach bezpieczeństwa i obrony.

W wyniku przeprowadzonych badań autor formułuje dwie hipotezy badawcze. Francja przez dekady pozycjonowała się jako „równoważąca potęga” na Bliskim Wschodzie, co w praktyce oznaczało odrzucenie partycypacji w logice bloków oraz promocję multilateralizmu. Francja nie aprobowwała bowiem zarówno sunnickiej, jak i szyickiej hegemonii w regionie, odrzucała także dominację amerykańską lub rosyjską. Hipoteza 1: tradycją francuskiej polityki bliskowschodniej był dialog ze wszystkimi stronami i pośrednicząca rola łącznika, którą państwo to utraciło. W okresie rządów Macrona, Francja aktywnie zabiegała o stabilizację Bliskiego Wschodu, czy to w kontekście

¹ *Revue Stratégique de Défense et de Sécurité Nationale* 2017, DICOd – Bureau des Éditions, Octobre 2017, s. 6; *Actualisation Stratégique* 2021, Ministère des Armées 2021, s. 14.

² *Revue nationale stratégique* 2022, Première Ministre, Secrétariat général de la défense et de la sécurité nationale, 2022, s. 13.

³ *Le livre blanc sur la défense et la sécurité nationale*, Odile Jacob/ La Documentation Française, 2008, s. 43-44.

irańskiego programu nuklearnego, czy to wydarzeń w Syrii, czy też konfliktu izraelsko-palestyńskiego, pozostając jednak w dużej mierze bez realnego wpływu na sytuację. Jednocześnie walczyła o utrzymanie pozycji na Bliskim Wschodzie poprzez obecność i współpracę wojskową (zwalczanie zagrożenia dżihadystycznego) i kontrakty zbrojeniowe z wybranymi państwami regionu. Dla Paryża, priorytetem strategicznym pozostaje zacieśnienie współpracy obronnej i zbrojeniowej, tym bardziej że w wymiarze politycznym Francja coraz częściej postrzegana jest jako bezsilna. Hipoteza 2: francuska polityka arabska straciła spójność, co rodzi potrzebę zaprojektowania nowej strategii, definiującej jej miejsce i ambicje w regionie.

W ślad za hipotezami należy postawić następujące pytania badawcze: Jak można scharakteryzować politykę arabską Francji, jakie posiada ambicje i interesy oraz jakimi środkami ich ochrony dysponuje? Czy francuska dyplomacja nadal pełni rolę stabilizatora i mediatora w świecie arabskim? Czy Francja posiada i jaki sposób można zdefiniować nową strategię, która odpowiadałaby aktualnym wyzwaniom i ambicjom tego państwa w regionie Bliskiego Wschodu? Spośród metod badawczych wykorzystano metody: historyczno-porównawczą, analizy zawartości, decyzyjną i prawniczą. Ułatwiły one analizę francuskiej polityki wobec państw Bliskiego Wschodu i aktywność dyplomatyczną prezydenta E. Macrona w kontekście francuskich interesów w regionie. Istotne znaczenie miały także badania jakościowe oparte na wywiadach z doradcami prezydenta Macrona, które pomogły zrozumieć i określić własną percepcję roli Francji w regionie bliskowschodnim, uzupełnione o kwerendę dostępnej literatury naukowej w przedmiocie badań.

Badania nad francuską polityką arabską koncentrują się na tradycji gaullistowskiej i jej spuściznie (Bauchard, 2021; Dalle, 2016; 1985; Gfeller, 2011; Lefebvre, 2019; Müller, 2013; Rondot, 1987). Część badaczy wskazuje, że zdolność Francji do przywództwa wobec zagrożeń terroryzmu, lokalnych konfliktów oraz sporu arabsko-izraelskiego została osłabiona w erze postzimnowojennej (Behr, 2008; Charillon, 2011). Inne analizy odnoszą się do oceny jej polityki i perspektyw pozycji Francji na Bliskim Wschodzie (Fayet, 2022; Hershco, Shumacher, 2007; El Karoui, 2017). Prezentowany artykuł, odpowiadając na pytania, wzbogaca i rozszerza te badania, eksploruje interesy i cele Francji wobec regionu Bliskiego Wschodu w okresie prezydentury E. Macrona, a także zawiera ogólne rekomendacje ujęte we wnioskach.

HISTORYCZNE UWARUNKOWANIA OBECNOŚCI FRANCJI W REGIONIE BLISKIEGO WSCHODU

Spośród europejskich mocarstw to Francja utrzymuje jedno z najstarszych i najściślej-
szych więzi dyplomatycznych z państwami Bliskiego Wschodu, oparte na kilkusetlet-
nich politycznych i kulturowych wpływach, zakończonych wraz z zakwestionowaniem
kolonialno-mandatowej obecności (Liban i Syria) pod koniec II wojny światowej⁴.

⁴ J. Barr, *A Line in the Sand: British-French Rivalry in the Middle East 1915-1948*, „Asian Affairs” 2012, vol. 43, no. 2, s. 239.

W okresie IV Republiki Francja zawiązała silne więzi polityczne i obronne z Izraelem⁵ w reakcji na arabskie poparcie dla dekolonizacji Afryki Północnej. Jednakże francuska polityka drastycznie zmieniła się w następstwie wojny sześciodniowej. Charles de Gaulle zajął jednoznaczne stanowisko, w którym potępił przewencyjny atak Izraela, użycie siły i okupację terytoriów, oraz nawiązał bliskie stosunki dyplomatyczne z postępowymi przywódcami arabskimi. Na konferencji prasowej 27 listopada 1967 roku stwierdził, iż: *Izrael, zaatakowawszy, w ciągu sześciu dni walk przejął cele, które chciał osiągnąć. Teraz organizuje okupację terytoriów, które zajął, czego nie można osiągnąć bez ucisku, represji i wypędzenia*⁶. Francuski prezydent podjął szereg kroków w celu obniżenia rangi uprzywilejowanych stosunków z państwem żydowskim⁷. Jednocześnie koniec specjalnych relacji Francji z Izraelem nie oznaczał całkowitego ich zerwania, albowiem de Gaulle pozostawał nieugięty w kwestii prawa Izraela do życia w pokoju w bezpiecznych i uznanych granicach.

Porzucenie opcji proizraelskiej oraz bezwarunkowe wsparcie dla reżimów arabskich (budowanie bliskich więzi politycznych, gospodarczych i kulturalnych) miało zapewnić Francji wizerunek orędowniczki narodowej niepodległości, a w praktyce te same korzyści, które czerpała ze swojego imperium kolonialnego⁸. Francja miała odzyskać przyczółek w regionie i odgrywać szczególną rolę alternatywnego mocarstwa równowagi wobec rywalizujących Stanów Zjednoczonych i ZSRR⁹. Wymagało to odnowy więzi i stosunków dyplomatycznych z większością państw regionu (z wyjątkiem Libanu i Iranu) zerwanych po kryzysie sueskim (1956)¹⁰.

Rozwój nowych relacji z państwami arabskimi był dla Francji okazją do długoterminowego potwierdzenia swoich wpływów i interesów na Bliskim Wschodzie. Odrzucenie przez Algierię w 1965 roku porozumień gospodarczych skłoniło francuskie firmy naftowe do dywersyfikacji źródeł dostaw, a francuski przemysł zbrojeniowy – do zaprezentowania bogatej oferty dla nowych klientów arabskich¹¹. W rezultacie w latach

⁵ Jeszcze początkiem lat 60. XX wieku Izrael systematycznie otrzymał pomoc wojskową z Francji, w tym dostawy uzbrojenia i amunicji, nie wyłączając najbardziej zaawansowanych samolotów Mirages. Za: G. Heimann, *From Friendship to Patronage: France–Israel Relations, 1958–1967*, „Diplomacy & Statecraft” 2010, vol. 21, no. 2, s. 242.

⁶ P.M. de La Gorce, *La politique arabe du Général de Gaulle*, [w:] *La Politique étrangère du général de Gaulle*, red. É. Barnavi, Presses Universitaires de France, 1985, s. 186–191, [online] <https://books.openedition.org/iheid/2007>, 13 IV 2024.

⁷ P. Müller, *The Europeanization of France's Foreign Policy Towards the Middle East Conflict – From Leadership to EU-accommodation*, „European Security” 2013, vol. 22, no. 1, s. 117–120.

⁸ G. Lagane, *Question internationales en fiches*, Paris 2021, s. 302.

⁹ T. Behr, *Enduring Differences? France, Germany and Europe's Middle East Dilemma*, „European Integration” 2008, vol. 30, no. 1, s. 84.

¹⁰ D. Bauchard, *La France au Moyen-Orient : du volontarisme gaullien à la « disruption » macronienne*, [w:] *La France, une puissance contrariée*, red. de B. Badie, D. Vidal, La Découverte 2021, s. 197.

¹¹ A.É. Gfeller, *A European Voice in the Arab World: France, the Superpowers and the Middle East, 1970–74*, „Cold War History” 2011, vol. 11, no. 4, s. 660. Niepodległość Algierii zmusiła Francję do zwrócenia się ku innym źródłom dostaw węglowodorów, zwłaszcza z Libii i Iraku.

1961-1990 Bliski Wschód był odbiorcą jednej trzeciej francuskiego eksportu broni, tym samym osiągnął najwyższy poziom (61%) w 1990 roku¹².

Założenia polityki arabskiej generała de Gaulle’a zostały potwierdzone i wzmocnione przez jego następców. Prezydent Georges Pompidou (1969-1974) nawiązał specjalne stosunki z Irakiem i Iranem oraz pogłębił współpracę z bogatymi w ropę naftową Arabią Saudyjską i Kuwejtem (na początku lat 70. XX wieku Francja importowała trzy czwarte swojej ropy z Bliskiego Wschodu). Pompidou rozumiał, że Francja nie da już rady odgrywać roli samodzielnego mediatora w tej części świata, wobec czego faworyzował rozwój stosunków handlowych, w ramach których sprzedaż broni odgrywała kluczową rolę¹³. Pozytywny wizerunek Francji spowodował, że w czasie kryzysu naftowego pod koniec 1973 roku, została ona sklasyfikowana przez OPEC jako *przyjazny kraj*¹⁴.

Zastąpienie „gaullistowskiego” Pompidou przez „liberalnego” Giscarda d’Estaing (1974-1981) nie zmieniło orientacji francuskiej dyplomacji na korzyść Izraela. W 1974 roku nowy minister spraw zagranicznych, Jean Sauvagnargues, spotkał się oficjalnie z Jasiem Arafatem, szefem Organizacji Wyzwolenia Palestyny (OWP), co zaowocowało otwarciem 31 października 1975 roku biura OWP w Paryżu, które pełniło funkcję nieformalnej palestyńskiej ambasady¹⁵. Wraz z uznaniem prawa Palestyńczyków do posiadania własnego państwa (1976) wsparcie Francji dla OWP stało się trwałym elementem francuskiej dyplomacji. Prezydent Giscard d’Estaing wspomagał kraje arabskie, np. na prośbę króla Khaleda wysłał do Arabii Saudyjskiej grupę interwencyjną francuskiej żandarmerii podczas ataku na Wielki Mecz w Mekce w listopadzie 1979 roku, a w Deklaracji Weneckiej z 13 czerwca 1980 roku zobowiązał Francję i Europę do wspierania samostanowienia narodu palestyńskiego¹⁶.

Kolejny prezydent V Republiki, François Mitterrand (1981-1995), zatwierdził porozumienie z Camp David (1978), przez co zyskał reputację przyjaciela Izraela, a w marcu 1982 roku odwiedził państwo żydowskie (była to pierwsza wizyta francuskiej głowy państwa w tym kraju). Jednak Mitterrand także był daleki od bezwarunkowej aprobaty polityki państwa żydowskiego i utrzymał generalny kurs proarabski. Co więcej, podczas przełomowego przemówienia w Knesecie w 1982 roku, Mitterrand potwierdził prawo Palestyńczyków do ojczyzny, *która w odpowiednim czasie może oznaczać państwo*¹⁷. Francja kontynuowała wsparcie dla OWP tak, iż w maju

¹² H. Fayet, *Quelle posture stratégique pour la France au Moyen-Orient ?*, „Études de l’IFRI” 2022, no. 112, s. 18-21.

¹³ I. Dalle, *Les relations entre la France et le monde arabe*, „Confluences Méditerranée” 2016, vol. 1, no. 96, s. 17.

¹⁴ J. Dalloz, *La France et le monde depuis 1945*, Malakoff 2017, s. 203.

¹⁵ P. Rondot, *France and Palestine: From Charles de Gaulle to Francois Mitterrand*, „Journal of Palestine Studies” 1987, vol. 16, no. 3, s. 92.

¹⁶ D. Bauchard, *La France au Moyen-Orient...*, s. 197. Deklaracja wenecka podkreślała, że poprzez budowę żydowskich osiedli na terytoriach okupowanych Izrael dopuszcza się łamanie prawa międzynarodowego, toteż została stanowczo odrzucona przez izraelskie władze.

¹⁷ J. Dalloz, *La France et...*, s. 203-204.

1989 roku F. Mitterrand przyjął Y. Arafata w Pałacu Elizejskim (powtórnie uczynił to w kwietniu 1990 r.).

Po zakończeniu zimnej wojny Francja musiała zrewidować swoją politykę, albowiem nie radziła sobie w roli trzeciej siły na Bliskim Wschodzie, a koncepcja alternatywnego mocarstwa równowagi straciła na znaczeniu wobec ukształtowania się jednobiegunowego świata¹⁸. Decyzja Mitterranda o przyłączeniu się (operacja „Daguet”, licząca ok. 12 tys. żołnierzy) do międzynarodowej koalicji pod przywództwem Stanów Zjednoczonych (operacja „Pustynna Burza”) po inwazji Iraku na Kuwejt ilustrowała trudności w utrzymaniu niezależnego stanowiska Francji, „zmuszonej” do prowadzenia wojny z jednym ze swoich byłych kluczowych klientów. Wojna w Zatoce Perskiej była także końcem arabskiej jedności i uniemożliwiła kształtowanie jednolitej polityki arabskiej¹⁹.

Prezydent Jacques Chirac (1995-2007), aby odwrócić marginalizację Francji jako gracza na Bliskim Wschodzie, podjął próbę powrotu do założeń polityki arabskiej Francji, co wyraził w przemówieniu na Uniwersytecie Kairskim 8 kwietnia 1996 roku, stwierdzając: *la politique arabe de la France doit être une dimension essentielle de sa politique étrangère* [Polityka arabska Francji musi stanowić zasadniczy element jej polityki zagranicznej]²⁰. Chirac dążył do przywrócenia Irakowi roli tradycyjnego drugiego filaru francuskiej polityki arabskiej, zabiegając o zakończenie sankcji nałożonych przez ONZ. Jego osobiste relacje z kilkoma arabskimi przywódcami, a przede wszystkim sprzeciw wobec amerykańskiej interwencji w Iraku w 2003 roku, zapewniły mu wizerunek przywódcy przyjaznego światu arabskiemu. Jednakże stosunki francusko-arabskie pozostawały nad wyraz niestabilne. Ulice Kairu, które wychwalały Chiraca za jego krytyczną postawę wobec amerykańskich działań w Iraku, kilka miesięcy później złowrogo wygrażały Francji, w reakcji na uchwalenie ustawy o zakazie noszenia chust i symboli religijnych w szkołach²¹. Osią relacji pozostały strategiczne więzi handlowe (państwa Bliskiego Wschodu były istotnymi odbiorcami francuskiego sprzętu wojskowego: ok. 40%²²). We Francji z kolei narastała dezaprobata wobec rosnącego finansowania i wpływu na lokalne meczety przez rządy arabskie, co w ocenie opinii publicznej doprowadzało do radykalizacji i izolacji społeczności muzułmańskiej.

Relacje oparte na wzajemnym zaufaniu z większością krajów bliskowschodnich bardzo osłabły po dojściu do władzy prezydenta Nicolasa Sarkozy’ego (2007-2012), który jeszcze jako minister spraw wewnętrznych twardą ręką zwalczał zamieszki (2005) na przedmieściach dużych miast (fr. *banlieues*) i surowo karał akty antysemickie. Jego częściowo żydowskie pochodzenie i osobista przyjaźń z Benjaminem Netanjahu, a także żywiołowe przemówienie w Kongresie krótko po objęciu urzędu prezydenta, w którym podkreślał przyjaźń Francji ze Stanami Zjednoczonymi, zostały dostrzeżone

¹⁸ Por. T. Behr, *Enduring Differences?...*, s. 87-88.

¹⁹ F. Charillon, *La politique étrangère de la France*, Paris 2011, s. 113.

²⁰ T. Behr, *Enduring Differences?...*, s. 87-88.

²¹ Por. F. Charillon, *La politique étrangère...*, s. 115.

²² M. Lefebvre, *La politique étrangère de la France*, Paris 2019, s. 119-120.

w państwach arabskich²³. W praktyce oznaczało to priorytet dla bezpieczeństwa Izraela i odmowę uznania rządu Hamasu tak długo, jak ten tolerował akty terroru. Sarkozy dodatkowo koordynował z Tel Awiwem i Waszyngtonem politykę wobec Iranu, zajmując bardzo agresywne stanowisko: *irańska bomba lub zbombardowanie Iranu*²⁴. Jednocześnie realizował politykę zbieżną z interesami i celami Francji²⁵. Poglębił relacje z petromonarchiami Zatoki Perskiej dzięki podpisaniu szeregu umów o obronie i współpracy, wyraźnie wskazując ZEA jako preferowanego partnera w regionie (strategiczne partnerstwo ogłoszone w 2007 r., zaowocowało otwarciem francuskiej bazy wojskowej w tym państwie w maju 2009 r.)²⁶. Sarkozy nie mógł jednak całkowicie ignorować tradycyjnie dobrych stosunków Francji ze światem arabskim, dużej populacji muzułmańskiej we Francji oraz francuskiej wizji utworzenia państwa palestyńskiego żyjącego w pokoju i w sąsiedztwie Izraela²⁷.

Prezydent François Hollande (2012-2017) kontynuował politykę swojego poprzednika, nadając stosunkom z Izraelem jeszcze większe znaczenie. Podczas wizyty w listopadzie 2013 roku wyraził współczucie *cierpiącemu narodowi żydowskiemu*, a w lipcu 2014 roku solidaryzował się z rządem Izraela interweniującego w Strefie Gazy w celu *ochrony ludności cywilnej*²⁸. Paryż krytykował także szyicki Iran, postrzegany jako źródło destabilizacji regionalnej oraz umocnił sojusze z sunnickimi petromonarchiami (Arabią Saudyjską i ZEA) na podstawie znaczących kontraktów zbrojeniowych. Prawdziwe wyzwanie po Arabskiej Wiośnie (2011) i upadku prezydenta Mubaraka w Egipcie (tradycyjnego sojusznika Paryża) zrodziło jednak zagrożenie dżihadystyczne i islamski terroryzm. Polityczną odpowiedzią Hollande’a było uruchomienie w 2014 roku operacji „Chammal”, mającej na celu zwalczanie Daesh w Iraku, a następnie w Syrii.

POLITYKA BLISKOWSCHODNIA PREZYDENTA EMMANUELA MACRONA

Dojście prezydenta Emmanuela Macrona (2017) do władzy miało otworzyć nowy rozdział w stosunkach francusko-arabskich, a Francja miała odzyskać swoje zasłużone miejsce na Bliskim Wschodzie. Szybko okazało się jednak, że obecność Francji jest osłabiana przez lokalne konflikty i zaangażowanie militarnie w operacje, których wynik był niepewny (Syria). Prezydent Macron musiał stawić czoła działaniom

²³ E. Navon, *France, Israel, and the Jews: The End of an Era?*, „Israel Journal of Foreign Affairs” 2015, vol. 9, no. 2, s. 209.

²⁴ D. Bauchard, *La France au Moyen-Orient...*, s. 198.

²⁵ T. Hershco, Y. Shumacher, *French Middle East Policy in the Sarkozy Era: Continuity or Disruption?*, „Israel Journal of Foreign Affairs” 2007, vol. 1, no. 3, s. 31.

²⁶ H. Fayet, *Quelle posture stratégique...*, s. 24.

²⁷ T. Hershco, Y. Shumacher, *French Middle East Policy...*, s. 25.

²⁸ B. Breville, *When France Was a Friend to the Palestinians*, „Le Monde diplomatique” 2023, XI, [online] <https://mondediplo.com/2023/11/08france>, 13 IV 2024.

pozaregionalnych mocarstw: Rosji (która wsparła syryjski reżim, ale także wzmocniła powiązania z Iranem oraz dążenia do dominacji we wschodniej części Morza Śródziemnego), Chin (skoncentrowanych na strategii ekspansji gospodarczej) oraz Stanów Zjednoczonych – tradycyjnie wspierających Izrael i angażujących się na rzecz Porozumień Abrahamowych (stosunki między państwami „osi Abrahama” a Chinami, Rosją i Turcją podważyły pozycję Francji w regionie). Porozumienia Abrahamowe położyły ponadto kres wyjątkowości Egiptu i Jordanii, dwóch historycznych partnerów Francji na Bliskim Wschodzie, francuska dyplomacja zaś przyjęła postawę pasywną. Wzrosła także aktywność wschodzących potęg, w tym Turcji, z jednej strony sojusznika Francji w walce z Daesh, z drugiej – rywala we wschodniej części Morza Śródziemnego, gdzie prowadzenie operacji wojskowych przeciwko partnerom Francji w Iraku i Syrii podważało francuskie interesy. Zaniepokojenie wzbudzała także rosnąca rola Iranu w Syrii i Iraku.

Francuski prezydent musiał zmierzyć się z wyborami dokonanymi przez jego poprzedników, a jednocześnie z dziedzictwem polityki arabskiej, której spuścizna pozwoliła Francji przez dekady utrzymać dobre stosunki z większością przywódców regionalnych i rozwijać dwustronne sojusze. Oznaczało to powrót do polityki gaulle-mitterrandowców i wyrażało się m.in. w działaniach wielostronnych, próbie prowadzenia dialogu ze wszystkimi: *Nasze bezpieczeństwo, podobnie jak nasza wizja świata, wymaga stabilności na Bliskim i Środkowym Wschodzie. Stabilność tę można zbudować jedynie poprzez pluralizm etniczny, religijny i polityczny oraz współpracę ze wszystkimi zaangażowanymi stronami*²⁹.

Próba mediacji z Iranem

Obrona multilateralizmu przed amerykańskim izolacjonizmem wyrażała się w próbie mediacji na rzecz uratowania porozumienia wiedeńskiego. Paryż wprawdzie podzielał negatywną ocenę Waszyngtonu odnośnie do dążeń Iranu do uzyskania hegemonii regionalnej i uznał potrzebę długoterminowego nadzoru irańskiego programu jądrowego wraz z ograniczeniem programu balistycznego. Jednak zabiegał o powrót Białego Domu do porozumienia nuklearnego podpisanego w Wiedniu 15 lipca 2015 roku (ang. *Joint Comprehensive Plan of Action*, JCPOA) po jego jednostronnym wypowiedzeniu przez prezydenta Donalda Trumpa. Francuski prezydent próbował odgrywać rolę mediatora między Ameryką Trumpa a Iranem, uznając, iż zachowanie *status quo* jest lepsze niż tworzenie próżni, która sprzyja najostrzejszym frakcjom w irańskim systemie politycznym³⁰. Próba deeskalacji napięć i przywrócenia dialogu wynikała nie tylko z aspiracji do pełnienia tradycyjnej roli arbitra, ale także z konieczności chronienia interesów francuskich firm (ok. 50), które zostały zmuszone do opuszczenia

²⁹ E. Macron, *Transcription du discours du Président de la République à la conférence des Ambassadeurs*, Élysée, 27 VIII 2018, [online] <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2018/08/27/discours-du-president-de-la-republique-a-la-conference-des-ambassadeurs>, 22 IV 2024.

³⁰ C. Therme, *French Nuclear Policy Towards Iran: From the Shah to the Islamic Republic*, „Diplomacy & Statecraft” 2023, vol. 34, no. 1, s. 130-131.

Iranu po wycofaniu się Stanów Zjednoczonych z porozumienia JCPOA i nałożeniu amerykańskich sankcji (korzyści z handlu irańską ropą czerpał m.in. francuski Total, PSA posiadało znaczący udział w irańskim rynku motoryzacyjnym, a Airbus dostarczał samoloty dla irańskich linii lotniczych)³¹. Paryż negocjował nawet z Waszyngtonem bilateralnie derogacje (m.in. w sektorach: finansów i bankowości, energetyki, przemysłu motoryzacyjnego) i dodatkowo prowadził aktywne działania na rzecz utworzenia mechanizmu INSTEX (ang. *Instrument in Support of Trade Exchanges*) umożliwiającego europejskim przedsiębiorstwom – mimo sankcji – kontynuację wymiany handlowej z Iranem³². Macron wysłał nawet (10 czerwca 2019 r.) osobistego doradcę dyplomatycznego Emmanuela Bonne’a do Teheranu z misją deeskalacji napięć na linii Teheran–Waszyngton³³. Próba reanimacji umowy nuklearnej i stworzenia warunków do spotkania Trump–Rohani zakończyła się fiaskiem. Dopiero wybór Joe Bidena na kolejnego prezydenta Stanów Zjednoczonych umożliwił wznowienie negocjacji (JCPOA), aczkolwiek zgodnie z oczekiwaniami nowej amerykańskiej administracji Francja poparła amerykańskie stanowisko zaostrzenia ewentualnego porozumienia, w szczególności poprzez rozszerzenie go na pociski rakietowe, co zawarzyło na niepowodzeniu dalszych rozmów³⁴.

W kolejnych latach Francja, pod przewodnictwem Emmanuela Macrona, ugruntowała krytyczne stanowisko wobec programu nuklearnego Iranu³⁵. Macron sugerował, aby europejscy partnerzy rozważyli ponowne nałożenie sankcji, jeśli negocjacje nie przyniosą postępów. Iran z kolei oskarżył Francję o hipokryzję i niewypełnienie zobowiązań wynikających z wcześniejszych umów nuklearnych. Podczas przemówienia skierowanego do francuskich ambasadorów 6 stycznia 2025 roku prezydent Macron oświadczył, iż irański program nuklearny *zbliża się do punktu krytycznego*, co stanowi *wyzwanie strategiczne i w zakresie bezpieczeństwa dla Francji, Europy, całego regionu oraz w skali światowej*³⁶.

³¹ Total zapowiedział wycofanie się z projektu podmorskiego pola gazowego South Pars w 2018 r. i pozostawił do podziału 50,1% udziałów (pomiędzy chińskie CNPC a spółkę irańską).

³² *The collapse of the controversial INSTEX mechanism and the motivations behind the EU's wrong policy towards the Islamic Republic of Iran*, European Parliament, 9 V 2023, [online] https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-9-2023-001509_EN.html, 23 IV 2024.

³³ *Nucléaire iranien : le conseiller de Macron rencontre Rohani, Trump accroît la pression*, France24, 11 VII 2019, [online] <https://www.france24.com/fr/20190711-iran-conseiller-macron-rencontre-hassan-rohani-nouvelles-menaces-trump>, 25 IV 2024.

³⁴ Francja skrytykowała atak rakietowy Iranu na Izrael w kwietniu 2024 r. oraz wsparcie wojskowe udzielone Rosji w wojnie napastniczej przeciwko Ukrainie.

³⁵ Na pogorszenie stosunków wpłynęła sprawa przetrzymywania przez władze Iranu trzech francuskich obywateli, zatrzymanych w maju 2022 r. pod zarzutem szpiegostwa. Francja uzależniła poprawę stosunków dwustronnych od uwolnienia „zakładników państwa”. Jeden z nich został uwolniony i przetransportowany do Francji 20 marca 2025 r.

³⁶ E. Macron, *Discours du Président de la République à l'occasion de la Conférence des Ambassadrices et des Ambassadeurs*, Élysée, 6 I 2025, [online] <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2025/01/06/conference-des-ambassadrices-et-ambassadeurs-2025>, 26 III 2025.

Relacje z Izraelem i kwestia palestyńska

W pierwszych pięciu latach urzędowania Emmanuela Macrona Francja wzmocniła swoje więzi z Izraelem (wymiana wywiadowcza, walka z terroryzmem i rozprzestrzenianiem broni masowego rażenia, wspólne szkolenia wojskowe na Morzu Śródziemnym z intencją ograniczania obecności Turcji we wschodniej części akwenu)³⁷. Jednocześnie władze Francji jednoznacznie krytycznie reagowały na działania Izraela w Strefie Gazy i uznanie Jerozolimy za stolicę państwa żydowskiego (grudzień 2017). Francuska dyplomacja obawiała się, iż doprowadzi to do wzrostu radykalizmów i nastrojów ekstremistycznych, potęgując ryzyko przeniesienia ataków terrorystycznych na terytorium Francji. Obawy te nałożyły się na duży spadek popularności Macrona w świecie islamskim, spotęgowany decyzjami prezydenta w kraju w zakresie walki z separatyzmem islamskim (oskarżenia o *odchodzenie od wartości Republiki i tworzenie kontrapoczeństwa* przez najbardziej radykalizowaną część francuskich muzułmanów)³⁸. Ustawa wzmacniająca poszanowanie zasad republikańskich (nr 2021-1109 z 24 sierpnia 2021 r.) była wyrazem przeciwdziałania radykalnemu islamowi, a zamykanie meczetów, w których propagowana była mowa nienawiści (w tym wydalenie najbardziej radykalnych imamów), było ostro krytykowane przez znaczną część społeczności muzułmańskiej we Francji³⁹. Regularnie powracające od 1989 roku „afery z chustami” i manifestowanie sekularyzmu pogłębiały napięcia. Te sięgnęły zenitu po deklaracji prezydenta Macrona wygłoszonej na Uniwersytecie Paryskim 21 października 2020 roku, w której zobowiązał się *nie rezygnować z karykatur* Mahometa w imię wolności słowa. Doprowadziło to do gwałtownych demonstracji, oskarżeń o islamofobię i gróźb przeciwko interesom Francji w całym świecie muzułmańskim⁴⁰. Niektóre kraje arabskie poza Bliskim Wschodem (m.in. Turcja) wezwały nawet do bojkotu francuskich produktów, a portrety Macrona i francuskie flagi palono (po raz pierwszy od czasów wojny w Algierii), od Maroka przez Zachodni Brzeg i Pakistan, aż po Bangladesz i Indonezję⁴¹.

W kwestii konfliktu izraelsko-palestyńskiego, Macron podobnie jak poprzednicy niezmiennie opowiadał się za rozwiązaniem dwupaństwowym (Izraela i Palestyny istniejących obok siebie w pokoju i bezpieczeństwie oraz w granicach uznanych przez

³⁷ Por. H. Fayet, *Quelle posture stratégique...*, s. 25, 67.

³⁸ E. Macron, *La République en actes : discours du Président de la République sur le thème de la lutte contre les séparatismes*, Élysée, 2 X 2020, [online] <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2020/10/02/la-republique-en-actes-discours-du-president-de-la-republique-sur-le-theme-de-la-lutte-contre-les-separatismes>, 2 V 2024.

³⁹ Celem francuskich władz było m.in. zapewnienie ścisłej kontroli nad stowarzyszeniami religijnymi i transparentności finansowania z zagranicy działających we Francji muzułmańskich miejsc kultu (ok. 900 meczetów i 1650 sal modlitewnych).

⁴⁰ Por. O. Esteves, *France, You Love It But Leave It: the Silent Flight of French Muslims*, „Modern & Contemporary France” 2023, vol. 31, no. 2, s. 254-255.

⁴¹ Zob. O. Faye, *Séparatisme, caricatures de Mahomet : Emmanuel Macron sur la défensive à l'international*, „Le Monde” 2020, 2 XI, [online] https://www.lemonde.fr/international/article/2020/11/02/separatisme-caricatures-emmanuel-macron-sur-la-defensive-a-l-international_6058144_3210.html, 5 V 2024.

społeczność międzynarodową, z Jerozolimą jako stolicą obu państw) i czynił z niego warunek *sine qua non* regionalnej stabilizacji⁴². Podczas spotkania z premierem Natan-jahu 10 grudnia 2017 roku Macron powtórzył, iż jedynym rozwiązaniem, zgodnym z prawem międzynarodowym, jest umożliwienie współistnienia dwóch państw funkcjonujących w warunkach pokoju i zatrzymanie osadnictwa izraelskiego na ziemiach palestyńskich (nielegalne z punktu widzenia prawa międzynarodowego)⁴³.

Z zachowaniem francuskiej tradycji dyplomatycznej Macron próbował odgrywać rolę mediatora w konflikcie między Hamasem a Izraelem, broniąc z jednej strony poparcia integralności Izraela i jego narodu, z drugiej zaś prawa narodu palestyńskiego do prawdziwie suwerennego państwa⁴⁴. W maju 2024 roku Francja opowiedziała się za przyjęciem Palestyny jako pełnoprawnego członka ONZ⁴⁵. Jednocześnie, w trakcie wizyty w Izraelu 24 października 2023 roku, w geście solidarności z narodem izraelskim po bezprecedensowym ataku na Izrael (7 października 2023 r.), Macron zaproponował, aby Globalna Koalicja przeciwko Daesh⁴⁶ mogła również walczyć z Hamasem, którego – jak określił – *unieszkodliwienie jest koniecznością*⁴⁷. Francuski prezydent zapewnił, że Francja stoi u boku Izraela w walce z *grupą terrorystyczną* (jak określił Hamas), apelował też o *zbudowanie regionalnej i międzynarodowej koalicji* do jej zwalczania. Francuski prezydent potwierdził również, że konieczne jest wznowienie *procesu politycznego z Palestyńczykami*, co oznacza *zaakceptowanie uzasadnionego prawa Palestyńczyków do terytorium i państwa, w pokoju i bezpieczeństwie obok Izraela*⁴⁸.

Poparcie dla Izraela ujawniło bardziej atlantyckie podejście i pogłębiło utratę wizerunku państwa prowadzącego niezależną, wyważoną i mediacyjną politykę zagraniczną,

⁴² Stanowisko Paryża opiera się na rezolucji ONZ nr 242 z 22 listopada 1967 r.: uznaje prawo Izraela do istnienia, ale wzywa Izrael do wycofania się z terytoriów okupowanych.

⁴³ Jednocześnie Francja potępiała wszelkie akty terroru wymierzone w Izrael.

⁴⁴ Tel Awiw uznaje, iż tylko Stany Zjednoczone pozostają jedynym akceptowalnym arbitrem, odrzucając francuskie pośrednictwo. Za: F. Charillon, *La politique étrangère...*, s. 117.

⁴⁵ *France voted in favor of the draft resolution providing new rights to the Observer State of Palestine within the United Nations*, New York, Permanent mission of France to the United Nations in New York, 10 V 2024, [online] <https://onu.delegfrance.org/france-voted-in-favor-of-the-draft-resolution-providing-new-rights-on-the>, 13 V 2024. Pod koniec października 2011 r. Paryż, wbrew oczekiwaniom Waszyngtonu i Tel Awiwu, zagłosował za przyjęciem Palestyny do UNESCO.

⁴⁶ Francuska operacja „Chammal” zapewniała m.in. wsparcie wojskowe siłom irackim zaangażowanym w walkę z Daesh.

⁴⁷ *Message de M. Emmanuel Macron, président de la République, adressé aux Français, sur l'attaque terroriste perpétrée le 7 octobre par le Hamas en Israël, la réponse militaire israélienne à Gaza et l'antisémitisme, à Paris le 12 novembre 2023*, Vie publique, 12 XI 2023, [online] <https://www.vie-publique.fr/discours/291761-emmanuel-macron-12112023-israel>, 13 III 2024; G. Gillet, AFP, *Israël: Emmanuel Macron propose que la coalition contre Daesh „Puisse lutter aussi contre le Hamas”*, BFMTV, 24 X 2023, [online] https://www.bfmtv.com/international/moyen-orient/israel/israel-macron-propose-que-la-coalition-contre-l-etat-islamique-puisse-lutter-aussi-contre-le-hamas_AD-202310240436.html, 13 III 2024.

⁴⁸ E. Macron, *Déclaration de président de la République, sur le soutien de la France à Israël après l'attaque terroriste du Hamas, à Tel-Aviv le 24 octobre 2023*, Vie publique, 24 X 2023, [online] <https://www.vie-publique.fr/discours/291632-emmanuel-macron-24102023-israel>, 13 III 2025.

otwartego na świat muzułmański. W efekcie Macron może zostać zapamiętany jako jeden z najbardziej proizraelskich prezydentów V Republiki i w tym sensie jego polityka stanowi kontynuację linii poprzedników: Sarkozy'ego i Hollande'a. To specyficzne „sprzymierzenie” ze Stanami Zjednoczonymi stało się zresztą przedmiotem krytyki części francuskich dyplomatów, którzy określili politykę Macrona jako „nieczytelną” dla arabskich partnerów i podważającą dorobek polityki arabskiej Francji⁴⁹.

Powrót Donalda Trumpa na urząd prezydenta Stanów Zjednoczonych (2025) zmienił dynamikę regionu. Prowadzona przez Trumpa polityka koncentrowała się na ponownym wzmocnieniu wpływów amerykańskich i wspieraniu regionalnych sojuszników (Izrael) oraz prezentowaniu Ameryki jako jedyne gwaranta bezpieczeństwa w całym regionie. Może to ograniczyć wpływy Francji na Bliskim Wschodzie, co nie zmienia faktu, iż Paryż nadal będzie utrzymywał wizerunek niezależnego mocarstwa stabilizującego konflikty i pretendował do roli „aktora równowagi”. Emmanuel Macron jako promotor multilateralizmu i liberalnego porządku międzynarodowego pozycjonuje się jako przeciwnik polityki Trumpa. W marcu 2025 roku Francja potępiła izraelskie ataki na Strefę Gazy i wezwała do natychmiastowego zakończenia działań wojennych, minister spraw zagranicznych Francji (wspólnie z odpowiednikami z Niemiec i Wielkiej Brytanii) wezwał zaś do zawieszenia broni między Izraelem a Hamasem⁵⁰. Zaangażowanie w konflikt na linii Hamas–Izrael wymaga od francuskiej dyplomacji balansowania między uznaniem prawa Izraela do samoobrony a pomocą humanitarną i poczuciem moralnej odpowiedzialności za los cywilów. Długoterminowym celem Paryża pozostaje bowiem znalezienie trwałego porozumienia między Izraelem a Palestyną.

Irak, Syria, Liban, Jordania, Egipt

Macron dążył do przywrócenia wpływów Francji na Bliskim Wschodzie, zwłaszcza w Iraku, Syrii i Libanie. Francja utrzymywała intensywny dialog z Irakiem, uprzywilejowanym partnerem, koncentrując się przede wszystkim na walce z terroryzmem i zwalczaniem Daesh, jak również na wsparciu przy odbudowie kraju (pożyczki na odbudowę infrastruktury służby zdrowia czy sieci wodociągowo-kanalizacyjnych), rozwoju współpracy gospodarczej (Total angażował się w działalność na irackich polach naftowych) i kulturalnej. Francja potwierdziła swoje poparcie dla utrzymania Autonomicznego Regionu Kurdystanu w Iraku, a dialog z jego władzami pomógł także w unormowaniu sytuacji w Libanie.

⁴⁹ W wewnętrznej notatce francuscy dyplomaci skrytykowali proizraelskie nastawienie głowy państwa. Za: G. Malbrunot, *Conflit Israël–Hamas : des ambassadeurs au Moyen-Orient manifestent leur inquiétude*, Le Figaro, 13 XI 2023, [online] <https://www.lefigaro.fr/international/conflit-israel-hamas-des-ambassadeurs-au-moyen-orient-manifestent-leur-inquietude-20231113>, 23 III 2024.

⁵⁰ *Joint Statement from the Foreign Ministers of France, Germany and the UK (E3) on Gaza*, Foreign, Commonwealth & Development Office, 21 III 2025, [online] <https://www.gov.uk/government/news/joint-statement-from-the-foreign-ministers-of-france-germany-and-the-uk-e3-on-gaza>, 26 VI 2025; *E3 Countries Reaffirm Support for Israel–Hamas Ceasefire*, Ambassade de France au Royaume Uni, Paris, 5 III 2025, [online] <https://uk.ambafrance.org/E3-countries-reaffirm-support-for-Israel-Hamas-ceasefire>, 16 III 2025.

W Syrii polityka Macrona miała na celu odbudowanie autorytetu Francji, który skorodował w wyniku wojny domowej, pomimo francuskich apeli o znalezienie rozwiązania politycznego pomiędzy stronami konfliktu pod auspicjami ONZ. Niezależnie od tych wysiłków rola Francji w Syrii pozostaje marginalna ze względu na wpływy Turcji, która stała się głównym beneficjentem obalenia reżimu Baszara al-Asada w grudniu 2024 roku.

Szczególnie silne więzi historyczno-społeczne, także kulturalne (frankofonia), łączą Francję z Libanem (byłe terytorium mandatowe). Kolejni francuscy prezydenci (Mitterrand, Chirac) opowiadali się za pełną integralnością terytorialną, suwerennością i niezależnością tego kraju, uznając, iż jest on elementem stabilizacji politycznej na Bliskim Wschodzie⁵¹. W praktyce wyrażało się to w dążeniu do uwolnienia Libanu od konsekwencji regionalnej rywalizacji, czyli od wpływów Syrii i Iranu oraz związanego z nimi Hezbollahu, jak też trudnego sąsiedztwa z Izraelem. W trakcie wizyty w Libanie na przełomie sierpnia i września 2020 roku Macron odbył bezpośrednie rozmowy z władzami organizacji uznawanej za terrorystyczną (była to pierwsza bezpośrednia interakcja między prezydentem Francji a członkami Hezbollahu od czasu jego założenia w 1982 r., uznana za znaczące i bezprecedensowe posunięcie). Prezydent Francji uzasadnił to faktem, iż Hezbollah jest nieodłączną częścią libańskiej sceny politycznej, gdyż posiada swoją reprezentację w parlamencie, tj. deputowanych wybranych przez Libańczyków. Według doniesień prasowych Macron nawoływał przedstawicieli Hezbollahu do wycofania się z Jemenu oraz Syrii i aktywnego wsparcia reform w Libanie. Dążenie do stabilizacji Libanu i utrzymanie go we francuskiej strefie wpływów wynikało z rosnącej rywalizacji z Chinami, które rozwinęły swoje powiązania polityczno-gospodarcze w tym kraju. Także Turcja postrzegała Liban za część własnej strefy wpływów, pozostając istotnym graczem na libańskiej scenie politycznej i patronem społeczności sunnickiej. Strategiczne interesy Francji w utrzymaniu wpływów w Libanie potwierdzało zaangażowanie się Macrona w zakończenie libańskiego kryzysu politycznego (próba mediacji między Izraelem a Libanem, szczególnie w kontekście konfliktu z szyickim Hezbollahem) i doprowadzenie do utworzenia nowego rządu w 2019 roku. Wysiłki Macrona skomplikowała jednak polityka Trumpa, w szczególności kampania „maksymalnego nacisku” na Hezbollah (której celem było m.in. ograniczenie jego finansowania), oraz konflikt zbrojny między Hezbollahem i Izraelem po wybuchu wojny w Strefie Gazy jesienią 2023 roku⁵². Nie wpłynęło to jednak na dalsze zaangażowanie francuskiego prezydenta na rzecz wycofania sił izraelskich z południa Libanu i utworzenia nowego rządu z Nawafem Salamem jako premierem, do czego doszło w lutym 2025 roku (przy zmniejszeniu dominacji politycznej Hezbollahu).

Od 2014 roku Francja utrzymuje w Jordanii obecność wojskową w bazie lotniczej Prince Hassan (300 osób). Baza ta, miejsce współpracy francuskiej armii z jordańskimi

⁵¹ S. Parzymies, *Polityka zagraniczna Francji po zimnej wojnie. 25 lat w służbie wielokierunkowości*, Warszawa 2017, s. 77.

⁵² Francja potępiła izraelski ostrzał Tymczasowych Sił Zbrojnych ONZ w Libanie (UNIFIL) jesienią 2024 r.

siłami powietrznymi, przede wszystkim służyła zapewnieniu przewagi logistycznej dla operacji powietrznych przeciwko Daesh, ze względu na bliskość teatru syryjsko-irackiego. Paryż postrzegał Jordanię za ostatni punkt stabilności w regionie, dlatego rozwinął z Ammanem współpracę szkoleniową jordańskich sił specjalnych (w zakresie operacji powietrznych i wywiadu)⁵³.

Paryż utrzymuje bardzo dobre stosunki z Egiptem; postrzega to państwo jako ważnego partnera w odbudowie regionalnego multilateralizmu (w szczególności stabilizacji Syrii) oraz gospodarczego, opierając się na wysokim poziomie wymiany handlowej. Francja wspiera Egipt, dostrzegając w tym najludniejszym w świecie arabskim kraju jeden z filarów stabilności w Afryce Północnej i na Bliskim Wschodzie. Kair z kolei popiera francuską opinię, iż eskalacja konfliktu w Libii zagrażałaby stabilizacji całego pasa od Maghrebu po Sahel. Egipt jest także jednym z czterech największych nabywców francuskiej broni w regionie (po Arabii Saudyjskiej i ZEA, a przed Katar) – polityka Francji na Bliskim Wschodzie w dużej mierze polega bowiem na eksporcie uzbrojenia, a kraj ten stał się największym eksporterem broni z Europy na Bliski Wschód (34% francuskiego eksportu w latach 2019-2023 trafiło do państw Bliskiego Wschodu)⁵⁴.

Petromonarchie Zatoki Perskiej jako kluczowy odbiorca francuskiego uzbrojenia

Państwa Zatoki Perskiej odgrywają strategiczne znaczenie w polityce bliskowschodniej Francji w kontekście zwalczania terroryzmu i ekstremizmu oraz dostaw węglowodorów (ropa naftowa, gaz ziemny). Dynamiczne partnerstwo z monarchiami znad Zatoki Perskiej wzmocnione zostało umowami handlowymi i wzajemnymi inwestycjami w wielu sektorach (m.in. energetycznym, zbrojeniowym i lotniczym), a kolejne wzajemne wizyty na najwyższym szczeblu stanowią potwierdzenie przyjaznych relacji arabskich przywódców z francuskim prezydentem. Francja dążyła do osiągnięcia statusu alternatywnego dostawcy wobec amerykańskiej oferty zaopatrzenia militarnego, dodatkowo świadcząc gwarancje bezpieczeństwa w przestrzeni „opuszczonej” przez Stany Zjednoczone. W latach 2013-2023 ZEA (łącznie wartość zamówień na uzbrojenie i sprzęt wojskowy – 21 mld euro), Egipt (12 mld euro), Katar (11 mld euro) i Arabia Saudyjska (9,5 mld euro) były jednymi z kluczowych odbiorców francuskiej broni wysłanej za granicę⁵⁵. W rezultacie ok. 50% sprzętu wojskowego ZEA pochodzi z Francji (w przypadku Kataru to aż 80%)⁵⁶. Kontrakty obejmowały szeroki zakres sprzętu: czołgi, lekkie pojazdy transportowe, fregaty, korwety, łodzie patrolowe, sprzęt radarowy, systemy

⁵³ *Coopération militaire avec la Jordanie*, Ministère des Armées, 7 XII 2017, [online] <https://archives.defense.gouv.fr/operations/monde/grand-levant/chammal/breves/cooperation-militaire-avec-la-jordanie.html>, 12 II 2025.

⁵⁴ *European Arms Imports Nearly Double, US and French Exports Rise, and Russian Exports Fall Sharply*, SIPRI, 11 III 2024, [online] <https://www.sipri.org/media/press-release/2024/european-arms-imports-nearly-double-us-and-french-exports-rise-and-russian-exports-fall-sharply>, 2 IV 2025.

⁵⁵ T. Gaudiaut, *À qui la France vend-elle des armes ?*, Statista, 16 XI 2023, [online] <https://fr.statista.com/infographie/12213/principaux-pays-qui-achetent-des-armes-a-la-france>, 25 III 2024.

⁵⁶ Podstawowym czołgiem sił zbrojnych ZEA jest Leclerc, podstawą lotnictwa myśliwskiego – Mirage 2000, a emirackie fregaty budowane są według francuskiego projektu.

obrony powietrznej, myśliwce i samoloty transportowe; coraz częściej jednak wymagają także transferu technologii.

Wśród czołowych partnerów handlowych Francji jest Katar, z którym Francja utrzymuje stosunki dyplomatyczne od ogłoszenia przez to państwo niepodległości w 1971 roku; rozwinęły się one w latach 90. XX wieku, szczególnie w obszarze bezpieczeństwa i paliw strategicznych. TotalEnergies (dawniej Total), obecny w Katarze od 1936 roku, bardzo szybko stał się jednym z kluczowych partnerów QatarEnergies w wydobywaniu ropy naftowej i gazu ziemnego w tym kraju⁵⁷. Celem władz Kataru była dywersyfikacja gospodarki i zmniejszenie zależności kraju od dochodów z gazu ziemnego, co przyczyniło się do pogłębienia współpracy z Francją w dziedzinie wojskowości i obrony. Podczas wizyty Macrona w Katarze 7 grudnia 2017 roku podpisano: porozumienie o sprzedaży 12 myśliwców Rafale z perspektywą nabycia kolejnych 36 w przyszłości (24 maszyny zamówiono w 2015 r.); list intencyjny w sprawie zakupu 490 opancerzonych pojazdów bojowych firmy Nexter; umowę na zakup 50 samolotów pasażerskich Airbus (A321neo)⁵⁸. Wzajemne więzi dodatkowo wzmocniły się dzięki regularnym ćwiczeniom wojskowym organizowanym między obiema stronami. Podpisano szereg umów w dziedzinie gospodarki, polityki, kultury, nauki i technologii, a także umów wojskowych. Katar stał się strategicznym partnerem Republiki Francuskiej, a wzajemne inwestycje stworzyły podstawę silnego partnerstwa gospodarczego. W jego ramach władze Kataru zobowiązały się do zainwestowania 10 mld euro na start-upy i fundusze inwestycyjne we Francji (2024-2030) w głównych sektorach (transformacja energetyczna, produkcja półprzewodników, przemysł lotniczy, sztuczna inteligencja, technologie cyfrowe).

Francja utrzymuje też strategiczne więzi oraz silne i wielopłaszczyznowe partnerstwo z ZEA, oparte na dobrych, osobistych kontaktach pomiędzy francuskim prezydentem a szejkiem Muhammadem ibn Zajid Al Nahajjanem. Francję i ZEA łączy wieloletnie porozumienie o współpracy wojskowej i zbrojeniowej (1971, 1991, 1995)⁵⁹, odnowione w 2008 roku; w rezultacie w ZEA powstała (2009) pierwsza francuska baza wojskowa w kraju arabskim⁶⁰. Wyrazem strategicznych relacji był także symboliczny udział emirackich sił zbrojnych w Sahelu, zapewniający wsparcie logistyczne i szkoleniowe sił G5⁶¹.

⁵⁷ QatarEnergy i francuski TotalEnergies podpisały umowę na rozbudowę jednego z największych na świecie projektów skroplonego gazu ziemnego (LNG), North Field East.

⁵⁸ *Macron Secures €12 Billion in Deals on Qatar Visit*, France24, 7 XII 2017, [online] <https://www.france24.com/en/20171207-macron-qatar-buys-rafale-jets-airbus-12-billion-france>, 15 II 2024.

⁵⁹ Francję i ZEA łączy tzw. klauzula pomocy w zakresie bezpieczeństwa, w ramach której myśliwce Rafale patrolują terytorium ZEA. Po atakach jemeńskich rebeliantów Hutich na lotnisko i obiekt portowy w Abu Zabi w 2022 r., dodatkowo zainstalowano systemu obrony ziemia–powietrze o zasięgu ok. 15 km.

⁶⁰ *Forces françaises aux Emirats Arabes Unis*, Ministère des Armées, [online] <https://www.defense.gouv.fr/operations/forces-prepositionnees/forces-presence/forces-francaises-aux-emirats-arabes-unis>, 13 II 2024. Francuskie Siły Zbrojne w ZEA (FFEAU) składają się z trzech komponentów (700 żołnierzy i cywilów): bazy marynarki wojennej (w porcie Mina Zayed), bazy lotniczej (w Al Dhafra) oraz bazy piechoty pancernej (w Zayed Military City).

⁶¹ Zjednoczone Emiraty Arabskie przekazały m.in. samolot transportowy C-130, wspierając Francuzów w Sahelu, oraz przeprowadziły szkolenie czadyjskich sił w zakresie obsługi podarowanego przez Emiraty sprzętu.

Emiraty stały się epicentrum francuskiej dyplomacji gospodarczej i rynkiem zbytu dla francuskiego przemysłu zbrojeniowego. W czerwcu 2020 roku Paryż i Abu Zabi zawarły porozumienie regulujące współpracę na kolejną dekadę (2020-2030) w sektorach bezpieczeństwa, gospodarki, handlu, inwestycji, ropy, gazu, energetyki jądrowej i odnawialnej, edukacji, kultury, medycyny i farmacji. Potwierdzeniem absolutnie priorytetowego znaczenia ZEA dla Francji było podpisanie szeregu umów gospodarczych w trakcie dwudniowej wizyty prezydenta Macrona w krajach Zatoki Perskiej (obejmującej także Arabię Saudyjską i Katar), w dniach 3-4 grudnia 2021 roku. Francuski koncern Dassault zawarł rekordowe kontrakty eksportowe (szacowane na ok. 16 mld euro) dotyczące sprzedaży 80 myśliwców wielozadaniowych Rafale (F4) oraz 12 śmigłowców wielozadaniowych Caracal (największa umowa podpisana do 2024 r. przez francuską zbrojeniówkę)⁶². Według francuskiej minister obrony, Florence Parly, kontrakt *umocnił strategiczne partnerstwo* Francji i ZEA oraz *przyczynił się do stabilności w regionie*, zwiększając znacznie emirackich sił powietrznych pod względem siły uderzeniowej, walki powietrze–powietrze oraz zdolności rozpoznania⁶³.

Jeżeli chodzi o intensywność relacji dwustronnych, Francja deklaruje w Emiratach nawet takich partnerów jak Stany Zjednoczone, Chiny czy Rosję. Wizyty na szczeblu ministerialnym (sprawy zagraniczne, obrona, gospodarka) odbywają się kilka razy do roku, a spotkania prezydenckie odbywają się regularnie. Tuż po reelekcji, 15 maja 2022 roku, Macron jako pierwszy zachodni przywódca przybył do Federacji, aby złożyć hołd zmarłemu prezydentowi ZEA, szejkowi Chalifa ibn Zajidowi Al Nahajjanowi. Oba państwa utrzymują kompleksowe partnerstwo energetyczne i uruchomiły dwustronną platformę inwestycji klimatycznych ZEA–Francja (2020-2030) w celu zacieśnienia współpracy w takich sektorach jak energetyka odnawialna, energetyka jądrowa i dekarbonizowany wodór. W strategiczne partnerstwo między Francją a ZEA wpisuje się także porozumienie zawarte w styczniu 2025 roku w zakresie sztucznej inteligencji (produkcja chipów, budowa infrastruktury centrów danych i infrastruktury chmurowej w obu krajach, rozwój talentów). Zjednoczone Emiraty Arabskie zadeklarowały inwestycje od 30 do 50 mld euro we wspólne projekty, w tym francuskie centrum danych AI, które ma się stać największym tego typu kampusem (o mocy 1 GW) w Europie⁶⁴.

Innym ważnym graczem regionalnym o statusie sojusznika Francji jest Arabia Saudyjska, nie tylko w kontekście ograniczania Iranu (powstrzymania przed zdobyciem broni jądrowej i dalszym rozwojem programu balistycznego), ale również w kwestiach szeroko rozumianego bezpieczeństwa (walka z terroryzmem) i współpracy

⁶² Inni francuscy dostawcy emirackiego uzbrojenia to m.in. Thales i MBDA.

⁶³ *Les Émirats achètent 80 avions Rafale à la France, Florence Parly salue un contrat «historique»*, France24, 3 XII 2021, [online] <https://www.france24.com/fr/moyen-orient/20211203-les-%C3%A9mirats-ach-%C3%A8tent-80-rafale-%C3%A0-la-france-florence-parly-salue-un-contrat-historique>, 25 I 2024. Dostawy myśliwców Rafale rozpoczną się w 2027 r.

⁶⁴ *UAE, French Presidents Discuss Bilateral Ties in Paris, Witness Signing of UAE–France Framework for Cooperation in Artificial Intelligence*, Emirates News Agency – WAM, 7 II 2025, [online] <https://www.wam.ae/article/15ep5zv-uae-french-presidents-discuss-bilateral-ties-paris>, 31 III 2025.

gospodarczej⁶⁵. Przykładem jest m.in. francusko-saudyjskie porozumienie w sprawie wspólnej pomocy Libanowi (w tym finansowej) czy też koordynacji działań zmierzających do deeskalacji konfliktu w Syrii, w tym ukarania odpowiedzialnych za ataki chemiczne. Rijad jest także ważnym partnerem przemysłowym i odbiorcą zaawansowanego technologicznie francuskiego uzbrojenia (Safran, Airbus, Veolia), a podpisanie (grudzień 2021) lukratywnych kontraktów z Arabią Saudyjską (zbrojeniowych, energetycznych i w przemyśle kosmicznym) było po utracie kontraktu na sprzedaż francuskich okrętów podwodnych dla Australii (sojuszu AUKUS) dużym osobistym sukcesem prezydenta Macrona.

Dwustronne stosunki zostały podniesione do poziomu strategicznego partnerstwa pod koniec 2024 roku, kiedy prezydent Emmanuel Macron i saudyjski książę Mohammed bin Salman podpisali współpracę m.in. w zakresie obronności i transformacji energetycznej, umieszczając w centrum dialogu wspólne wysiłki na rzecz zawieszenia broni między Izraelem a Libanem⁶⁶. Trzydniowa wizyta Marona w Arabii Saudyjskiej (pierwsza od czasów J. Chiraca w 2006 r.) stanowiła niekwestionowany wyraz zacieśnienia bliskich stosunków dwustronnych (Macronowi towarzyszyło 50 przedstawicieli francuskich firm, m.in. TotalEnergies, EDF i Veolia, także z sektora AI i fizyki kwantowej, w tle zaś toczyły się rozmowy na temat nabycia przez Arabię Saudyjską francuskich myśliwców Rafale).

WNIOSKI

Obecność Francji na Bliskim Wschodzie opiera się na trzech celach strategicznych: walce z terroryzmem, ochronie dostaw węglowodorów oraz zapewnieniu swobodnego dostępu do przestrzeni od Morza Śródziemnego do Morza Czerwonego i od Morza Arabskiego do Oceanu Indyjskiego. Francja posiada ok. 2 tys. żołnierzy na Bliskim Wschodzie (uczestniczą w operacji „Chammal” i misji pokojowej UNIFIL bądź przebywają w bazie Abu Zabi), co czyni ten obszar drugim po Afryce miejscem francuskiej obecności wojskowej. Tradycją francuskiej polityki wobec regionu Bliskiego Wschodu był dialog ze wszystkimi i pośrednicząca rola arbitra. Wraz z Arabską Wiosną Francja utraciła zdolność do kształtowania kwestii regionalnych, a jej polityka wobec świata arabskiego została ograniczona do dwustronnych stosunków o różnym stopniu nasilenia, odzwierciedlając fakt, iż współczesny świat arabski nie może być postrzegany jako jeden blok.

⁶⁵ W ramach partnerstwa wojskowego Francja rozmieściła (2020) radarowy system wczesnego ostrzegania wykrywający drony i pociski we wschodniej części Arabii Saudyjskiej jako element systemu obrony przeciwlotniczej, po atakach Iranu na saudyjskie instalacje naftowe.

⁶⁶ *Meeting Between M. Emmanuel Macron, President of the Republic, and His Majesty Mohammed bin Salman bin Abdulaziz Al-Saud, Crown Prince of the Kingdom of Saudi Arabia*, Élysée, 2 XII 2024, [online] <https://www.elysee.fr/en/emmanuel-macron/2024/12/02/meeting-between-m-emmanuel-macron-president-of-the-republic-and-his-majesty-mohammed-bin-salman-bin-abdulaziz-al-saud-crown-prince-of-the-kingdom-of-saudi-arabia>, 22 III 2025.

Od objęcia w 2017 roku przez Emmanuela Macrona funkcji prezydenta Francji polityka bliskowschodnia była mieszanką ciągłości i zmian. Z jednej strony stanowiła kontynuację tradycyjnego podejścia i charakteryzowała się próbą przywrócenia Francji roli kluczowego gracza na Bliskim Wschodzie, koncentrując się na różnych kryzysach regionalnych i dążeniach do ich deeskalacji. Z drugiej – starała się niuansować konieczność wyrażenia własnego stanowiska wobec trwałych konfliktów, takich jak kwestia izraelsko-palestyńska, z próbą równoważenia sojuszy i osiągnięciem korzyści ekonomicznych płynących z wojskowych kontraktów z arabskimi partnerami znanymi z Zatoki Perskiej. Pomimo głęboko zakorzenionych powiązań politycznych, gospodarczych i kulturowych, a także dużej aktywności dyplomatycznej Francja utraciła wpływy w regionie (bezwzględne angażowanie się w rozwiązanie konfliktu w Syrii) i pozycję mediatora (zakończony fiaskiem powrót do porozumienia nuklearnego z Iranem/JCPOA, natężenie walk między Izraelem a Hamasem) zdolnego do wskazania strategii wyjścia i narzucenia „dyplomatycznej mapy drogowej” (hipoteza 1).

Strategicznym celem Francji była walka z terroryzmem oraz przeciwdziałanie dalszej radykalizacji religijnej. Prezydent Macron, wzorem poprzednika, utrzymywał zaangażowanie francuskich sił zbrojnych przeciwko Daesh, dążąc do wykorzenia zagrożenia dżihadystycznego. W tym celu Francja zabiegała o utrzymanie szczególnych relacji z ZEA, Arabią Saudyjską, Egiptem i Jordanią, oczekując wsparcia regionalnych graczy w stabilizowaniu lokalnej sytuacji i coraz ostrzejszych napięć palestyńsko-izraelskich. Polityka Macrona przyczyniła się do rozpadu Daesh, nie wzmocniła jednak pozycji politycznej Francji. Szansą na to pozostaje dążenie do zacieśnienia współpracy gospodarczo-zbrojeniowej, w szczególności z bogatymi i wpływowymi państwami Zatoki Perskiej. W kwestii konfliktu między Izraelem a Palestyną stałym paradygmatem francuskiej dyplomacji pozostaje rozwiązanie dwupaństwowe. Radykalizacja palestyńskiego Hamasu i libańskiego Hezbollahu oraz dotychczasowa porażka mediacji Paryża w rozmowach izraelsko-palestyńskich spowodowały, iż Pałac Elizejski – świadom własnych ograniczeń – zaczął aktywniej współdziałać na szczeblu europejskim, przypisując UE rolę pośrednika, a sobie promotora unijnej polityki bliskowschodniej.

Francja powinna zdefiniować i zaprojektować nową strategię swoich stosunków z regionem Bliskiego Wschodu, opartą na realistycznym podejściu, aby stawić czoła wyzwaniom wynikającym z szybkiej transformacji lokalnych potęg oraz w odniesieniu do rosnącej obecności w regionie mocarstw światowych – Chin, Rosji, a także Turcji (hipoteza 2). W tym celu Francja powinna przyjąć rolę aktywnego rozjemcy pomiędzy monarchiami Zatoki Perskiej a Iranem⁶⁷. Należy oczekiwać, iż w odniesieniu do pozostałych konfliktów polityka arabska będzie zastępowana szerszą polityką – bliskowschodnią – w której żadna ze stron nie będzie faworyzowana (Liban, konfrontacja

⁶⁷ Zob. H. El Karoui, *Nouveau monde arabe, nouvelle « politique arabe » pour la France*, Institut Montaigne, Rapport Institut Montaigne, VIII 2017, s. 131, 149, [online] <https://www.institutmontaigne.org/ressources/pdfs/publications/nouveau-monde-arabe-nouvelle-politique-arabe-pour-la-france.pdf#page=133>, 22 IV 2024.

izraelsko-palestyńska) i w której zostaną zawarte rozwiązania polityczne uwzględniające interesy oponentów. W perspektywie długofalowej umożliwi to Francji odgrywanie tradycyjnej roli mocarstwa równowagi”, godząc ambicje gaullistowskie z koniecznością dostosowania się do zmian w świecie arabskim.

BIBLIOGRAFIA

- Actualisation Stratégique 2021*, Ministère des Armées 2021.
- Barr J., *A Line in the Sand: British-French Rivalry in the Middle East 1915-1948*, „Asian Affairs” 2012, vol. 43, no. 2, <https://doi.org/10.1080/03068374.2012.682369>.
- Bauchard D., *La France au Moyen-Orient : du volontarisme gaullien à la « disruption » macro-nienne*, [w:] *La France, une puissance contrariée*, red. de B. Badie, D. Vidal, La Découverte 2021.
- Behr T., *Enduring Differences? France, Germany and Europe's Middle East Dilemma*, „European Integration” 2008, vol. 30, no. 1, <https://doi.org/10.1080/07036330801959507>.
- Breville B., *When France Was a Friend to the Palestinians*, „Le Monde diplomatique” 2023, XI, [online] <https://mondediplo.com/2023/11/08france>.
- Charillon F., *La politique étrangère de la France*, Paris 2011.
- Coopération militaire avec la Jordanie*, Ministère des Armées, 7 XII 2017, [online] <https://archives.defense.gouv.fr/operations/monde/grand-levant/chammal/breves/cooperation-militaire-avec-la-jordanie.html>.
- Dalle I., *Les relations entre la France et le monde arabe*, „Confluences Méditerranée” 2016, vol. 1, no. 96.
- Dalloz J., *La France et le monde depuis 1945*, Malakoff 2017.
- de La Gorce P.M., *La politique arabe du Général de Gaulle*, [w:] *La Politique étrangère du général de Gaulle*, red. É. Barnavi, S. Friedländer, Genève, Graduate Institute Publications, 1985, [online] <https://books.openedition.org/iheid/2007>.
- E3 Countries Reaffirm Support for Israel– Hamas Ceasefire*, Ambassade de France au Royaume-Uni, Paris, 5 III 2025, [online] <https://uk.ambafrance.org/E3-countries-reaffirm-support-for-Israel-Hamas-ceasefire>.
- El Karoui H., *Nouveau monde arabe, nouvelle « politique arabe » pour la France*, Institut Montaigne, Rapport Institut Montaigne, VIII 2017, [online] <https://www.institutmontaigne.org/ressources/pdfs/publications/nouveau-monde-arabe-nouvelle-politique-arabe-pour-la-france.pdf#page=133>.
- Esteves O., *France, You Love It But Leave It: the Silent Flight of French Muslims*, „Modern & Contemporary France” 2023, vol. 31, no. 2, <https://doi.org/10.1080/09639489.2022.2147913>.
- European Arms Imports Nearly Double, US and French Exports Rise, and Russian Exports Fall Sharply*, SIPRI, 11 III 2024, [online] <https://www.sipri.org/media/press-release/2024/european-arms-imports-nearly-double-us-and-french-exports-rise-and-russian-exports-fall-sharply>.

- Faye O., *Séparatisme, caricatures de Mahomet : Emmanuel Macron sur la défensive à l'international*, „Le Monde” 2020, 2 XI, [online] https://www.lemonde.fr/international/article/2020/11/02/separatisme-caricatures-emmanuel-macron-sur-la-defensive-a-l-international_6058144_3210.html.
- Fayet H., *Quelle posture stratégique pour la France au Moyen-Orient ?*, „Études de l'IFRI” 2022, no. 112.
- Forces françaises aux Emirats Arabes Unis*, Ministère des Armées, [online] <https://www.defense.gouv.fr/operations/forces-prepositionnees/forces-presence/forces-francaises-aux-emirats-arabes-unis>.
- Joint Statement from the Foreign Ministers of France, Germany and the UK (E3) on Gaza*, Foreign, Commonwealth & Development Office, 21 III 2025, [online] <https://www.gov.uk/government/news/joint-statement-from-the-foreign-ministers-of-france-germany-and-the-uk-e3-on-gaza>.
- France voted in favor of the draft resolution providing new rights to the Observer State of Palestine within the United Nations*, New York, Permanent mission of France to the United Nations in New York, 10 V 2024, [online] <https://onu.delegfrance.org/france-voted-in-favor-of-the-draft-resolution-providing-new-rights-on-the>.
- Gaudiaut T., *À qui la France vend-elle des armes ?*, Statista, 16 XI 2023, [online] <https://fr.statista.com/infographie/12213/principaux-pays-qui-achetent-des-armes-a-la-france>.
- Gfeller A.É., *A European Voice in the Arab World: France, the Superpowers and the Middle East, 1970-74*, „Cold War History” 2011, vol. 11, no. 4, <https://doi.org/10.1080/14682745.2010.504207>.
- Gillet G., AFP, *Israël: Emmanuel Macron propose que la coalition contre Daesh „Puisse lutter aussi contre le Hamas”*, BFMTV, 24 X 2023, [online] https://www.bfmtv.com/international/moyen-orient/israel/israel-macron-propose-que-la-coalition-contre-l-etat-islamique-puisse-lutter-aussi-contre-le-hamas_AD-202310240436.html.
- Heimann G., *From Friendship to Patronage: France–Israel Relations, 1958-1967*, „Diplomacy & Statecraft” 2010, vol. 21, no. 2, <https://doi.org/10.1080/09592296.2010.482472>.
- Hershco T., Shumacher Y., *French Middle East Policy in the Sarkozy Era: Continuity or Disruption?*, „Israel Journal of Foreign Affairs” 2007, vol. 1, no. 3, <https://doi.org/10.1080/23739770.2007.11446271>.
- Lagane G., *Questions internationales en fiches*, Paris 2021.
- Le livre blanc sur la défense et la sécurité nationale*, Odile Jacob/ La Documentation Française, 2008.
- Lefebvre M., *La politique étrangère de la France*, Paris 2019.
- Les Émirats achètent 80 avions Rafale à la France, Florence Parly salue un contrat «historique»*, France24, 3 XII 2021, [online] <https://www.france24.com/fr/moyen-orient/20211203-les-%C3%A9mirats-ach%C3%A8tent-80-rafale-%C3%A0-la-france-florence-parly-salue-un-contrat-historique>.
- Macron E., *Déclaration de président de la République, sur le soutien de la France à Israël après l'attaque terroriste du Hamas, à Tel-Aviv le 24 octobre 2023*, Vie publique, 24 X 2023, [online] <https://www.vie-publique.fr/discours/291632-emmanuel-macron-24102023-israel>.

- Macron E., *Discours du Président de la République à l'occasion de la Conférence des Ambassadrices et des Ambassadeurs*, Élysée, 6 I 2025, [online] <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2025/01/06/conference-des-ambassadrices-et-ambassadeurs-2025>.
- Macron E., *La République en actes : discours du Président de la République sur le thème de la lutte contre les séparatismes*, Élysée, 2 X 2020, [online] <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2020/10/02/la-republique-en-actes-discours-du-president-de-la-republique-sur-le-theme-de-la-lutte-contre-les-separatismes>.
- Macron E., *Transcription du discours du Président de la République à la conférence des Ambassadeurs*, Élysée, 27 VIII 2018, [online] <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2018/08/27/discours-du-president-de-la-republique-a-la-conference-des-ambassadeurs>.
- Macron Secures €12 Billion in Deals on Qatar Visit, *France24*, 7 XII 2017, [online] <https://www.france24.com/en/20171207-macron-qatar-buys-rafael-jets-airbus-12-billion-france>.
- Malbrunot G., *Conflit Israël–Hamas : des ambassadeurs au Moyen-Orient manifestent leur inquiétude*, *Le Figaro*, 13 XI 2023, [online] <https://www.lefigaro.fr/international/conflit-israel-hamas-des-ambassadeurs-au-moyen-orient-manifestent-leur-inquietude-20231113>.
- Meeting Between M. Emmanuel Macron, President of the Republic, and His Majesty Mohammed bin Salman bin Abdulaziz Al-Saud, Crown Prince of the Kingdom of Saudi Arabia*, Élysée, 2 XII 2024, [online] <https://www.elysee.fr/en/emmanuel-macron/2024/12/02/meeting-between-m-emmanuel-macron-president-of-the-republic-and-his-majesty-mohammed-bin-salman-bin-abdulaziz-al-saud-crown-prince-of-the-kingdom-of-saudi-arabia>.
- Message de M. Emmanuel Macron, président de la République, adressé aux Français, sur l'attaque terroriste perpétrée le 7 octobre par le Hamas en Israël, la réponse militaire israélienne à Gaza et l'antisémitisme, à Paris le 12 novembre 2023*, *Vie publique*, 12 XI 2023, [online] <https://www.vie-publique.fr/discours/291761-emmanuel-macron-12112023-israel>.
- Müller P., *The Europeanization of France's Foreign Policy Towards the Middle East Conflict – From Leadership to EU-accommodation*, „European Security” 2013, vol. 22, no. 1, <https://doi.org/10.1080/09662839.2012.698266>.
- Navon E., *France, Israel, and the Jews: The End of an Era?*, „Israel Journal of Foreign Affairs” 2015, vol. 9, no. 2, <https://doi.org/10.1080/23739770.2015.1042277>.
- Nucléaire iranien : le conseiller de Macron rencontre Rohani, Trump accroît la pression*, *France24*, 11 VII 2019, [online] <https://www.france24.com/fr/20190711-iran-conseiller-macron-rencontre-hassan-rohani-nouvelles-menaces-trump>.
- Parzymies S., *Polityka zagraniczna Francji po zimnej wojnie. 25 lat w służbie wielokierunkowości*, Warszawa 2017.
- Revue nationale stratégique 2022*, Première Ministre, Secrétariat général de la défense et de la sécurité nationale, 2022.
- Revue Stratégique de Défense et de Sécurité Nationale 2017*, DICOd – Bureau des Éditions, Octobre 2017.
- Rondot P., *France and Palestine: From Charles de Gaulle to Francois Mitterand*, „Journal of Palestine Studies” 1987, vol. 16, no. 3.
- The collapse of the controversial INSTEX mechanism and the motivations behind the EU's wrong policy towards the Islamic Republic of Iran*, European Parliament, 9 V 2023, [online] https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-9-2023-001509_EN.html.

Therme C., *French Nuclear Policy Towards Iran: From the Shah to the Islamic Republic*, „Diplomacy & Statecraft” 2023, vol. 34, no. 1, <https://doi.org/10.1080/09592296.2023.2188796>.

UAE, French Presidents Discuss Bilateral Ties in Paris, Witness Signing of UAE–France Framework for Cooperation in Artificial Intelligence, Emirates News Agency – WAM, 7 II 2025, [online] <https://www.wam.ae/article/15ep5zv-uae-french-presidents-discuss-bilateral-ties-paris>.

Yahiaoui K., *Hollande solidaire avec Netanyahu*, France 24, 10 VII 2014, [online] <https://www.france24.com/fr/oeil-medias/2014-07-10-2221-oeil-medias-Gaza-Hollande-Hamas-Israel>.

Tomasz MŁYNARSKI – doktor habilitowany, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, politolog w Katedrze Stosunków Międzynarodowych Instytutu Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Jagiellońskiego. Stypendysta Institut d’Études Politiques w Paryżu oraz Uniwersytetu Sorbony w Paryżu. W latach 2017–2022 ambasador w Republice Francuskiej i Księstwie Monako. Specjalizuje się w zagadnieniach dotyczących polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Francji oraz bezpieczeństwa energetycznego. Autor artykułów i monografii, m.in.: *Bezpieczeństwo energetyczne i ochrona klimatu w drugiej dekadzie XXI wieku. Energia – środowisko – klimat* (2017), *Francja w procesie uwspólnotowania bezpieczeństwa energetycznego i polityki klimatycznej Unii Europejskiej* (2013).